SOLLEMNIA ACADEMICA

AD CELEBRANDUM
DIEM XXVIII MENSIS IANUARII
REGIS AUGUSTISSIMI

FREDERICI SEXTI

NATALEM
AGENDA INDICIT
UNIVERSITATIS REGIAE HAUNIENSIS

R E C T O R

IANUS WILKEN HORNEMANN,

BOTANICES PROF. ORDIN., REGI A CONSILIIS STATUS, ORDINIS DANEBROGICI EQUES.

CUM

SENATU ACADEMICO.

H. Jordan

HAUNIÆ MDCCCXXXI.

Inest D. IO. NICOLAI MADVIG, Prof. Lit. Lat. Extr., commentatio de L. Attii didascalicis.

TYPIS EXCUDIT DIRECTOR *JANUS HOSTRUP SCHULTZ,*
AULÆ ET UNIVERSITATIS TYPOGRAPHUS.

Qui artium et literarum in diversis populis origines et progressus ita inter se componunt, ut non in altera parte laudanda, altera reprehendenda consistant, in quo plerumque iniquitas non mediocris est, sed naturales et necessarios modos cognoscere studeant, quibus populorum ingenia excolantur, iis, quum a Græcorum literis ad Latinas transierunt, singularis videri debet celeritas quædam cursus et, ut ita dicam, ante tempus non perfecta, sed alio quodam modo adulta forma. Quum enim Romani, nondum quidquam habentes, quod peregrinorum literis opponerent, non incitamentum aliquod aliunde ad ea, quæ propria sed rudia essent, expolienda accepissent, sed incidissent in Græcorum artes maturas iam et prope senescentes easque transferre ad se studerent, ita tamen ut ceteroquin in Græcorum ingenii vitæque rationem non transirent, primos illos nisus et conamina, primam denique illarum literarum formam, quas ex sui populi ingenio natas sensimque læte et cum luxuria quadam in altius eductas primitivas appellaverim, quodam modo transilierunt. Quod enim antiquissimam aliquam fuisse Romanorum poesin eamque ab Ennio aliisque obrutam esse putavit vir egregius, qui nuper e terris discessit, Niebuhrius, neque apertis testimoniis illam opinionem neque vestigiis manifestis confirmavit; nec si illa poesis fuisset, cessisset subito rudi Græcæ artis imitationi, quæ ne postea quidem satis ubique populum tenere radicesque agere potuit, ut in scenica poesi apparet. Itaque mihi, ut eadem imagine utar, qua olim utebantur in historia literarum Latinarum ad temporum rationem distribuenda, nulla videtur esse harum literarum adole-

scentia, etsi aliqua fuit rudis ætas; hæc enim in eo elaborabat, ut peregrinam literarum excultarum formam nondum præparata ad eam rem materia et elementis ad se transferret; adolescentia autem ea videtur appellanda, quum ingenium alacre et vegetum a primis conaminibus progressum vires exercet opesque promit et formas, quibus eæ contineantur, ipsum sibi fingit, non sine legibus (nam tum quoque leges sequitur, quas ipsa natura præscribit, easque sensim non verbis sed ipsis operibus exprimit et proponit,) sed legum tamen nondum gnarum, et ita ut operis sui rationem sibi non reddat. Latinis quum hæc suæ formæ fingendæ sive necessitas sive occasio legumque non cognoscendarum sed reperiendarum erepta esset, celerius eo pervenerunt, ut in literis de sua opera eiusque ratione, forma, legibus, *aliquo* modo cogitarent; neque enim eadem est meditationis vis, quum sensim rebus, quas ipsi tractamus, cogentibus nostra sponte ad eam deducimur, et quum ea non solum impellitur aliunde, sed, quibus aliquatenus sibi satisfaciat, parata ab aliis accipit. Sed hinc alia sequuntur. *Primum iam non mirum videtur, quod* ipse populus minus, quam Græcorum aliquot gentes, literarum particeps est factus, etsi eius rei etiam aliæ fuerunt causæ; in quo interdum, qui iudicant, iniuriam faciunt populi ingenio; interdum non potuisse placere populo Romano peregrinæ originis literas dicunt, quod verum est, si ita intelligitur, non ideo placere non potuisse, quod earum tota forma a proprietate populi prorsus abhorruerit, sed quod nemo quidquam plane intra se recipiat ac suæ naturæ adiungat, quod tum ei detur, quum nondum præparatus sit, etsi idem alio tempore accepturus facile esset, quum aliquid ipse afferret, cui id ædhærescere posset. Tum vero ex singulari hac literarum antiquissimarum apud Romanos ratione factum est, ut apud eos maturius ea studiorum genera nascerentur, quæ apud Græcos literas adultas et vetustate corroboratas comitata sunt, de literis earumque quum natura generibusque et formis tum monumentis et historia simulque de sermone disputatio et erudita quæstio, quæque erant cetera apud veteres criticorum et grammaticorum propria; ad

quorum ipsam artem disputandique genus non mediocrem vim habuisse videtur, quod non multiplicem usum liberrimosque ingeniorum conatus, ne amplam quidem monumentorum materiam hæc studia subsecuta sunt; eodemque pertinet, quod apud Romanos, si a literarum initiis tempus numeramus, maturius multo quam apud Græcos ipsi rerum gestarum narrationi adiunctum est peculiare antiquorum institutorum rituumque cognoscendorum et describendorum studium. Nunc quidem temporum iniuria magis etiam patere videtur hæc Græcarum Latinarumque literarum diversitas, quod, amissis superioris ætatis monumentis, si a Catonis de agricultura libello discedimus, eorum, quorum opera prosa oratione scripta exstant, antiquissimus Varro est, grammatici operis auctor. Augent autem rei admirationem, qui literarum, quæ ante Ciceronis ætatem fuerunt, historiæ imaginem, ut fit fere in iis temporibus contemplandis, quorum rara monumenta exstant, nimis contrahunt, nec animadvertunt, plures illo temporum spatio inde a Livio Andronico contineri quasi ætatum successiones, quibus admodum diversa fuerit literarum forma. Sed maturi huius *eruditionis* studii exemplum nescio an nullum sit notabilius quodque magis ea, quæ dixi, declaret, quam, de quo hoc loco paucis disserere constitui, quod id insigni errore nonnulli tollere student, L. Attii, poetæ tragici, sine dubio inter antiquos ponendi, cuius tempore nondum poesis Latinæ forma constituta erat, in multis generibus tenuia tantum initia facta.[1]) Is enim *didascalicon* libros scri-

---

1) De rebus Attii nihil est, quod dicam; neque enim refellenda est opinio primum a Baylio (Dict. critique s. v. *Accius*) iacta, quam ab ipso pæne eversam alii quidam recoxerunt, nuperi quoque lexici Forcelliniani editores Germani ab Italo petendam putarunt, de duobus Attiis poetis pro eo, quem veteres semper simpliciter L. Attium poetam appellant, in quem omnia optime conveniunt. Natus erat, teste Hieronymo, a. u. c. 584 (a. Ch. 170 Mancino et Serrano coss.); vitam, ut ex Valer. Max. III, 7, 11 intelligitur, eo usque produxit, ut Julium Cæsarem viderit, non, ut imperite post alios putat Bothe (Fragm. Tragic. Lat. in vol. V. Poet. Scen. Lat. p. 157), dictatorem, sed C. Julium Cæsarem Strabonem Vopiscum, oratorem et poetam tragicum, qui a. u. c. 667 (87) ædilitius periit. Convenit, quod Cicero se adolescentem cum eo sæpius collocutum significat (Brut. 28, 107), ut, si a Cicerone viginti annos nato auditus est, plus quam octoginta annos vixerit.

psisse traditur, in quibus nomen ipsum et fragmenta, quæ paulo post proferentur, de poesi scenica eiusque historiæ erudite disputatum esse ostendunt, mirum, ut videtur, scribendi genus illa ætate apud Romanos, nondum admodum remotis scenæ initiis, et in illo homine, quod apud Græcos a nemine poetarum scenicorum tractatum est, a grammaticis Alexandrinis poetisque, qui poesin cum grammaticis studiis coniungebant, diligenter excultum. Id unde originem et nomen habuerit et quale fuerit, post Casaubonum (ad Athen. VI. p. 235. e.) exposuit A. Boeckhius (in Corp. Inscriptt. Græc. I. p. 350 sqq.), auctores autem enumeravit A. Meineke (Quæst. Scenic. spec. III. p. 1–7). Ex veteribus enim monumentis, quibus notata erant scenica certamina et quæ ad ea pertinebant, quæ ipsa *διδασκαλίαι* appellata videntur, Aristoteles librum effecerat inscripseratque *διδασκαλίας*, in quo nihil aliud quam illa monumenta collegisse disposuisseque videtur, ut efficeretur index, ex quo perspici posset, quæ fabulæ quorum poetarum quibus temporibus per quos quo eventu actæ essent, quæque essent horum similia, eodemque modo alia *διδασκαλιῶν* corpora ab aliis confecta fuisse videntur. His fontibus Alexandrini Grammatici aliique utebantur scenæque historiam quoque scriptis complectebantur, qui tamen non *διδασκαλίας* libros inscripserunt; sed Callimachi erat *πίναξ τῶν κατὰ χρόνους καὶ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκαλιῶν*, Carystii Pergameni liber *περὶ διδασκαλιῶν*.

Horum igitur exemplum secutus Attius didascalicon [2]) libros inscripserat, quibus simile argumentum paulo amplioribus finibus comprehenderat; nam primum Græcos et Latinos poetas persecutus erat, quamquam diutius in horum operibus moratum puto, deinde præter scenicum genus nonnulla ad alias historiæ poesis partes pertinentia videtur ad-

---

2) Hanc esse veram formam, quæ est in duobus Prisciani, uno Charisii, uno item Nonii loco, non *didascalicos* libros (quod item dici posse Mercerus putabat ad Non. p. 134, quod extrita extrema litera *in didascalico libro I* et similia legebantur) vidit Osann. Anal. crit. p. 62. Sed *didascalicorum* Latina forma a grammaticis appellari non potuisse, nihil est, quod credere cogat. Cfr. Weichert loco infra citando.

iecisse, quamquam falso ex eo, quod de Homero et Hesiodo aliquid initio operis disseruit et quod alicubi diversa esse poematum genera dixit, omnia poesis genera omnesque ætates eum complexum concluditur. Iudicia quoque de ipsis poetis poematisque interposuisse, ex fragmentis patet. Prosa oratione scriptos fuisse libros, ut Mercerus recte iudicaverit, frustra fuisse, qui fragmenta in versus digerere studuissent, quum ipsa argumenti exemplorumque græcorum ratio tum ea evincunt, quæ apud veteres scriptores inde citantur, apertissime Gellii loci et fragm. libri noni (ultra quem nullus citatur) apud Nonium. Sed, ut ante in unum collecta sint, quæ ad eos libros cognoscendos pertinent, quam ad dubitationem de iis motam accedamus, afferendum esse videtur, quicquid ex iis libris superest reliquiarum. Locos scriptorum iam alii indicarunt, emendandorum fragmentorum exilium parva est copia.

Ex libro primo duos locos Nonius citat, alterum pag. 341 Merc. (de var. signif. serm. v. *mactare*): *Accius didascalicon* (vulg. *didascalico*) *libro I: Sapientiæque invictæ gratia atque honoris patera Nestorem mactavit aurea* (qui, ut Mercerus intellexit, ad Iliad. XXIII. v. 615 sqq. spectare videtur); alterum p. 514 (de indiscr. adverb. v. *inimiciter*) *Accius didascalicorum libro I: Placare hostem ferocem inimiciterque accensum.* Priscianus p. 709 P. hæc ponit: *Actius in primo didascalicon*: *Falsidica, audax, gnati mater pessimi, odibilis, natura impos, excors, et fera.* Gellius lib. III. c. 11 ita scribit: Accius autem (supra *L. Accium poetam* nominat) in primo didascalicon (v. *didascalico*) levibus admodum argumentis utitur, per quæ ostendit, Hesiodum natu priorem. *Quod Homerus*, inquit, *cum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus, non addidit; quam rem procul*, inquit, *dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictum videretur. De Cyclope itidem*, inquit, *vel maxime quod unoculus fuit, rem tam insignem non præterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus vulgatum esset.*

Secundum librum bis citat Nonius. P. 165 (de honest. et nov. vet.

dict. v. *redhostit*), posito verbi *redhostire* exemplo ex Attii Amphitruone, addit: *Idem didascalicon* (v. *didascalico*) *lib. II: Ut dum velint brevitatem consequi verborum, aliter ac sit relatum redhostire sponsum.* In extremis Mercerus tentat: *elatum, redhostit responsum;* ex quibus *responsum* verum videtur, *elatum* incertum, *redhostit* falsum. P. 178 (de hon. et no. vet. dict. v. *temerius*) hæc affert: *Acc. didascalicon (didascalico) lib. II: Sed Euripides, qui choros temerius in fabulis.* Idem Nonius librum octavum citat p. 194 (de indiscr. gener. v. *balteus*): *Accius didascalicon libro VIII: Auctoribus manuleos, baltea, machæras.* Pro *auctoribus* in margine exemplaris bibliothecæ universitatis Haun., quod G. J. Vossii, Marqu. Gudii, Jo. Alb. Fabricii fuit, adscriptum est: *f. ductoribus;* deinde *manuleas* scribendum est, ut Scheller in lexico monuit.

Noni libri tria fragmenta sunt, primum apud Charisium lib. I. p. 114 P. *Accius quoque didascalicorum nono: Nam quam varia sint genera poematorum, Bœbi, quamque longe distincta ab aliis, nosce;* ubi scribendum est: *distincta alia ab aliis;* alterum apud eundem est lib. II. p. 195: *Statim. Accius in didascalicon IX: Vectigalia legerant vestra et servantur statim; pro statute et ordinate.* Vox *legerant* corrupta est. Priscianus denique p. 603 P. hæc habet: *Accius in IX didascalicon* (græcis literis scriptum est): *et magnificissime excellissimeque honore;* pro quibus Krehl e codd. paulo melius edidit: *magnificissimi excelsissimi honore,* recte altero adiectivo mutato. Sed præter hæc, quæ nominatim e didascalicon libris citantur, eodem pertinere recte iudicantur ii veterum scriptorum loci, ubi L. Attii testimonio, non nominato libro, tanquam in re non ignota, in rebus, quæ ad scenæ historiam spectant, utuntur. Itaque recte Vossius in libro de poetis Latinis, a quo non dissensisset Baylius, si satis rationes suas Vossius exposuisset, ad hos libros retulit, quæ a Cicerone in Bruto de miro errore Attii in tempore primæ actionis scenicæ constituendo scripta sunt c. 18, 72: *Attius autem a Q. Maximo quintum consule captum Tarento scripsit Livium, annis XXX post, quam eum fabulam docuisse*

et Atticus scribit et nos in antiquis commentariis invenimus; docuisse autem fabulam annis post XI C. Cornelio, Q. Minucio consulibus ludis Iuventatis, quos Salinator Senensi proelio voverat. In quo tantus error Attii fuit, ut his consulibus XL annos natus Ennius fuerit; cui quum æqualis fuerit Livius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quam ii, qui multas docuerant ante hos consules, et Plautus et Nævius. Eiusdem libri alter est locus eodem referendus, ut Lange vidit (Vind. Trag. Rom. p. 3 not.), c. 64, 229: *Attius iisdem ædilibus ait se et Pacuvium docuisse fabulam, quum ille octoginta, ipse triginta annos natus esset.* Ex didascalicis item repetita sunt, quæ Gellius ex Varronis libro affert III, 3: *Marcus autem Varro in libro de comoediis Plautinis primo Accii verba hæc ponit: Nam nec Gemini nec Leones nec Condalium nec Anus Plauti nec Bis Compressa nec Boeotia unquam fuit, neque adeo Ἄγροικος neque Commorientes, sed M. Aquilii;* quo loco admodum dubium est Aquilii nomen, cuius poetæ comici nulla mentio est, nisi quod apud Gellium eodem capite paulo superius scribitur, *Boeotiam* comoediam Aquilii esse dici; nam in Varronis de eadem comoedia loco de L. L. V. p. 75 B. (VI. p. 266 Sp.), in codicibus pro nomine est *alii;* in Gellii autem priore loco varietas lectionis adnotata non est, inferiore in codd. est *M. Hatrutici* et *M. Accii Titi* et fortasse alia, ut non improbabilis sit sententia Popmæ *Atilium* substituentis.[3]) Eiusdem capitis initio Gellius, qui Plauti fabulas curiose lectitarint, dicit nec indicibus Ælii nec Sedigiti nec Claudii nec Aurelii nec *Accii* nec Manilii super his fabulis, quæ dicantur ambiguæ, credituros; quo loco Attius propter eosdem didascalicon libros nominatus videtur.

Atque hæc fragmenta et vestigia totam operis illius formam non satis declarant; verum, ut ab initio dixi, memorabile maxime id est, fuisse

3) In Varronis loco Spengel aliorum coniecturam *M. Accii* (Plauti) probavit; nec certum est, utram famam ibi Varro significare voluerit; sed Varro Plautum, non M. Accium citare solet.

omnino huiusmodi Attii libros. Sed hoc ipsum ortus est, qui negaret et omnia alia doceret, Fridericus Osannus, cuius ego disputationem ante aliquot annos proditam, non paucis oblivionis et inconsiderantiæ erroribus implicatam, ut solet huic viro in novis inventis, quorum cum credulitate quadam paulo est cupidior, accidere[4]), non putarem accurate refellendam, nisi et Langius in Vindiciis Tragoediæ Romanæ eam improbare ausus non esset et plane pluribusque verbis probasset præter Bothium, qui in toto hoc genere leviter admodum est versatus (Fragm. Tragic. Lat. p. 1.), et Bæhrium (Hist. Litt. Rom. p. 45) Augustus Weichert (in comment. de Lævio poet. p. 46 ed. Lips. 1830), ut iam latius serpere error videatur. Osannus enim, quum in Analectis Criticis (poesis Rom. scenicæ reliqu. illustrantibus. Berolin. 1816), p. 39 sqq. de anno, quo acta esset prima apud Romanos fabula, quæreret uteretürque loco supra a me commemorato Ciceronis ex

---

4) Accidit hoc ei quum sæpius tum in pulchro illo opusculo L. Cæcilii Minutiani Apuleii de orthographia, quod tanquam egregium ἕρμαιον ad Germanorum notitiam protraxit, *in quo invento quum ego* nebulam pro Iunone amplexum ostendissem (in scripto Acad. a. 1828), nuper in Iahnii annalibus (vol. XIII, 3. p. 307 sqq.) Apuleium suum tueri conatus est. Huic ego desperatæ causæ defensioni, in qua ipse pleraque in illo suo Apuleio mira esse confessus est, mea autem argumenta aut non intellexit aut alio detorsit aut plane, si nimis ardua res erat, tacuit (velut plane nullius momenti esse putat (p. 329), quæ de Turranio, Melisso, Varo, Graccho, Fontano, Cotta dixi, quasi ego quidquam dixerim, nisi hoc ipsum esse fraudis vestigium, quod hi Ovidii amici a Grammatico citentur, nisi quod addidi, Fontani libri III nympharum satyrorumque amorum auctoritate perlepide ostendi, *au* esse diphthongum), — huic, inquam, defensioni responderem aliquid, si aut plus temporis impostori illi ("der schnöde Betrüger Apuleius de orthographia" appellatur a Bernhardyo Grundriss der röm. Litt. p. 329) impendendum putarem aut rem dubiam videri posse semel admonitis. Tantum vellem, ne *mala fide* me omisisse questus esset (314) de Caelio Rhodigino, quæ ipse meis verbis commemorata protulit (p. 309), nec me doli insimulasset (319), quasi ego negassem, ullum e scriptoribus apud Ovidium Ep. ex Pont. IV, 16 nominatis apud grammaticos citari; nam cetera nihil intercedo quo minus præclare disputata putet, verbi causa quod (319) Apuleii et Prisciani scriptorum veterum citandorum rationem similem credit, aut quod, ubi ego, *exceptis Pedone*, *Marso*, *similibusque*, negavi *Tuscum*, *Lupum similesque quisquilias* a Grammatico Latino inferioris ætatis auctores citari potuisse, opponit *Rabirium*, *Æmilium Macrum*, *Pedonem* (320), aut quod mihi pusillorum illorum poetarum, quos Ovidius cum paucis clarioribus in illa epistola amicitiæ causa laudat, opera et famam ad poste-

Brut. c. 18, efficere studuit, non L. Attium illo loco a Cicerone nominatum esse, neque eius fuisse didascalicon libros, sed Ateii cuiusdam Prætextati Philologi, grammatici apud Suetonium (de illustr. Gramm. 10) commemorati, Sallustii et Asinii Pollionis cultoris. In quo eatenus præiverat, quod Osannus non dicit, Gronov. ad Gell. III, 3, ut L. Attii poetæ didascalicon libros fuisse negaret. Rationibus autem Osannus utitur (p. 61 sqq.), primum quod incredibile sit, Attium errorem quadraginta fere annorum in anno primæ Livii Andronici fabulæ constituendo committere potuisse, deinde quod tam vastæ et latæ eruditionis opus Romæ a Romano homine illo tempore confici non potuerit, tum quod Attii fama, si tale eius opus exstitisset, non ita obscurata esset, ut in Attio nihil præter eius poeticam virtutem cum laude prædicaretur; postremo quod non sit veri simile, Attium, qui apud Gellium III, 3

ritatem pervenisse non credenti Attium, Afranium, Attam, C. Fannium, Catonem, Ennium, Lucilium, ceteros summa auctoritate opponit (320), aut quod narrat, fieri tamen potuisse, ut tres fuerint poetæ, Q. Trinacrius, *Lupus Siculus*, *Lupus Anilius*, ut non fraudi debeatur mira hæc ex Ovidii vv. 25 et 26 quasi pullulantia nomina (p. 326), aut quod *dogmata philosophiæ* tum demum ridiculam esse putat poematis plurium librorum inscriptionem, si ex Ovidio sumpta sit (p. 324), aut quod ineptum poematum nomen, *Pindaricam æmulationem*, ita defendit, ut neget Apuleium, qui bis scribit: *Rufus in Pindarica æmulatione*, titulum operis citare (p. 328), aut quod hominem istum ex Ovidio poetarum nomina non corrasisse ex eo patere putat, quod Rabirio prænomen dederit et quod, quem ego non indoctum dixi, Montanum ex Seneca scierit Julium fuisse (p. 325), aut quod me, quod inauditum poëtam T. Veracem dixi, Veracis nomen Latinum negasse credit aut credi vult. Sed tædet in his morari, quum ne id quidem intellexerit, quid esset, quod dixissem, minime omnium in grammaticorum veterum libris describendis omitti potuisse exempla scriptorum, sine quibus nullum essent usum habituri (p. 321), aut verba Latina non sane obscura interpretari potuerit (p. 309). Ceterum non miror, quod non commemoravit in censura, quos ego ipsius graves errores in historia litt. Rom. notassem; sed tamen in uno speciem se tuentis sumit et testimonia requirit, ex quibus constet P. Rutilium Rufum Græce scripsisse historiam (329). Sufficiet Athenæus libro IV p. 168 e. Unum in tota illa disputatione vere est monitum, et se et me de Phaone a Venere amato et occultato præterisse Græcorum fabulam; nam reliquam fabulæ partem non minus finxit impostor. Hæc ita dixi, ut merita levis vanitas esse videbatur, quum ante errorem sine ulla reprehensione sustulissem.

inter grammaticæ Latinæ auctores, qui omnes post Attium tragicum vixerint, nominetur, eundem esse atque hunc. Itaque primum omnibus illis locis, in quibus Attii didascalica nominatim memorantur, uno Gellii, duobus Charisii, quattuor Nonii, duobus Prisciani, pro Attii nomine, sine ulla inconstantia perscripto (nam *Accius*, *Actius*, *Attius* apud librarios eiusdem sunt nominis formæ,) Ateii sufficit, cuius nusquam vestigium in hac re est; deinde quod apud Gellium III, 11. scriptum est *L. Accius poeta*, extremum vocabulum abiicit; Nonii autem quinto loco (p. 165) quod nec *Idem* in *Ateius* facile mutari poterat nec Ateio tragoedia Amphitruo simul tribui, a librario pro Ateio Attium illatum, deinde, eodem nomine præcedente, *idem* scriptum iudicat. Tum vero, quod nihil valitura erant ea argumenta, quibus ad hæc mutanda impellebatur, nisi omnem rei scenicæ historicam commemorationem ab Attio amolitus esset, apud Gell. III, 3. bis Ateii nomen reponit, ante omnia vero in Ciceronis Bruto l. c. Alterius autem Bruti loci (cap. 64), qui, quod nullis machinis effici potest, quin ibi L. Attium poetam de scena fabularumque actione scripto tradidisse videamus, totam illam fabulam evertit, plane est oblitus. Sed quum Varro (de L. L. V. p. 100 Sp. IV. p. 28 Bip.) Attium ita commemorasset, ut tragoediam spectare non videretur, ibi quoque Ateius subiicitur. Sed nominabantur apud Nonium (p. 61 de prop. serm. s. v. *porcæ*) Attii Parergon libri, apud Gellium (XX, 3) et Nonium (p. 150 de hon. et no. vet. dict. s. v. *perperos* et p. 156 de hon. et no. vet. dict. s. v. *ponderitatem*) Pragmaticon, et ex his quidem afferuntur, quæ ad scenam pertinere videantur. Præterea eundem horum esse et didascalicon scriptorem Gellius in præf. significat, qui, de nominibus, quibus auctores librorum ad eruditionem spectantium usi essent, loquens, *est*, inquit, *qui πραγματικὰ et πάρεργα et διδασκαλικὰ (inscripserit)*. Itaque et hi Ateio dantur, bis, quod monere oblitus est, apud Gellium *poetæ* appellatione eiecta. In quo paulo post apparebit, quum grammaticum prosæ orationis scriptis ditare vellet, poëtam simul effecisse. Satis hoc est sane critici moliminis. Mirum est tamen,

non venisse in mentem quaerere, quid esset causae, cur in his libris tam pertinaciter librarii Ateii nomen in Attii mutassent, quum, ubi ceteroquin Ateii nomen citaretur, Attium non substituissent. Sed de hoc ipso Ateio primum videamus; qui ob solam nominis similitudinem electus est, ut Attio succederet; neque enim extra hanc controversiam ullum est vestigium, quod eum similia argumenta attigisse ostendat. Is grammaticus libertinus non admodum celeber raro ab aliis scriptoribus et ab iis grammaticis, quorum nos libros habemus, citatur, nec, ut videtur, nisi addito propter eandem causam *Philologi* cognomine; sic enim citatur a Festo s. v. *Naucum*, *Ocrem* (e libro glossematorum), *Orchitis* (e collectaneis), *Stroppus*, *Tudites*, *Vacerra*, a Charisio I p. 102 et p. 108 P., a Servio ad Æneid. I v. 601 (605), denique, ut ipse Osannus coniecit, a Priscian. 8 p. 792 P. (ubi vulgo est *Alpheus Philologus*); nam quod a Servio ad Æneid. I, 273 et V, 45 Ateius nominatur simpliciter, is Capito videtur esse, longe illustrior, a cuius coniectaneorum argumento non abhorrent, quae ibi traduntur. Unus superest Plinii Maioris locus in indice auctorum libri XXXII, qui *L. Ateii* nomine hunc Philologum significasse videri potest. Eius ne libros quidem multos superfuisse, ex ipsius Suetonii verbis intelligi potest (*ex commentariis eius, quamquam paucissimi exstent.*) Nec sane, apud grammaticos quae exstant didascalicon fragmenta, ex grammatici eiusmodi scripto citata esse possunt. Afferuntur enim verborum priscorum et poetice fictorum (*redhostire*, *inimiciter*, *temerius*, *perperus*, *perperitudo*, *ponderitas*, *statim* pro *ordinate*) auctoritates, quas non ex illius generis libris posteriores repetebant.[5]) Nec quisquam, qui non hebes sit, in illis *Falsidica*, *audax*, grammaticum Ciceroniani temporis, sed tragici veteris scribendi genus agnoscet. Pragmaticorum quoque locum Gell. XX, 3 plane ita citat tanquam veteris poetae, quem explicet, non grammatici, ex quo rem discat. Sed in Cicerone et Varrone res etiam apertior. Censet Osannus, Ateii florem

---

5) Raro in singulari aliqua forma vocabulorum testimonio utebantur vetustiorum grammaticorum, qui eam dedita opera et re quaesita posuisse viderentur, in quo genere ipse Ateius Philologus apud Charisium p. 102 citatur.

incidisse in priorem vitæ Ciceronis partem, ridiculo prorsus argumento, quod Asinius apud Suetonium Ateium *primum* inter Romanos Philologi cognomen adscivisse tradat (quod ne tradit quidem, sed tantum eum adscivisse; etsi ita est), Cicero autem Ep. ad Att. XIII, 12 eo nomine ut pervulgato iam utatur. Sane Cicero *hæc φιλολογώτερα* dicit; itaque Osannus, si considerate scripsisset, vocabulum φιλόλογος ab Ateio inventum videretur credere. Erat Ateius Antonii Gniphonis discipulus; Gniphonis autem ætas cum priore Ciceronis vitæ parte fere congruit, qui quum Cicerone prætore, id est, 40 annos habente, etiamnum vixerit, nec omnino quinquagesimum ætatis annum excesserit (Suet. de ill. Gramm. 7. cfr. Schütz. Prolegg. ad libr. ad Herennium), decem summum annis Cicerone maior esse potuit; discipulus autem minor aliquanto fuisse Cicerone videtur; nec id abhorret ab eo, quod Sallustium et post eum Asinium Pollionem coluit. Sed utut hæc sunt, nec Cicero huiusmodi grammaticum libertinum obscurum ita simpliciter in Bruto nominasset, eiusque rationes cum Attici amici comparasset et refellisset, nec Varro huiusmodi hominis se etiam ætate inferioris verba tanquam singularis auctoritatis in ea re, in qua ipse princeps habebatur, in veteris scenæ historia, in suum librum transtulisset (Gell. III, 3), multo vero minus, quum de voce aliqua recondita disputaret (de L. L. l. c.), admonuisset, hanc esse, quæ apud Ateium legeretur. Sed ita est cupidus Osannus Ateii illius ubique intrudendi itaque ruit, ut etiam, quod Sallustium historiam componere aggressum *breviario rerum omnium Romanarum, ex quibus, quas vellet, eligeret, instruxit* (Suet. de ill. Gramm. 10), propter hunc privati usus commentarium inter historicos vetustos Latinos, quorum Cicero initio libri primi de legibus censuram agit, (qui sermo habitus eo tempore fingitur, quo nondum Sallustius ad historiam aggressus erat,) ponendum putet, legendumque 1, 2, 7, ubi Sigonius ex codd. bonorum omnium vestigiis *(Acrum) Macrum* restituit, *Ateium;* ex quo iam, qui cum Asinio Pollione vixit, Ateius efficitur L. Sisennæ amicus et eiusdem ætatis, id est, (nam Sisenna Hortensio a. 640 s. 114 nato maior erat, Cic.

Brut. 64, 228,) fortasse magistro suo maior,[6]) et, qui ipse se in Græcis literis magnum processum habere, in Latinis nonnullum scripsit (vid. Sueton. l. c.), a Cicerone Latinis literis instructus, non Græcis significatur.[7])

Satis est ex hac causa sublatus Ateius iste et ornamentis fictitiis privatus, patefactumque simul, quanta testimoniorum consensio sit, Attio poetæ didascalicon libros vindicantium, ut iam videndum sit, qualia sint, quæ his auctoritatibus opponuntur, argumenta. Ex quibus illud vix attingendum est, quod nisi honorifice et adiecto poetæ titulo Cicero hominem, quem tanti fecerit, illo Bruti loco non commemoraturus fuisse dicitur et errorem castigaturus; nam neque, cur poetæ appellatio in notissimo homine unoque eius nominis scriptore necessaria fuerit, video, (nec est in cap. 64,) neque, cur non licuerit simpliciter sine ullo verborum honore aut contumelia gravem errorem refellere. Ipse autem error (nam id altero loco ponitur,) etsi mirus est profecto in re et testata nec veteri ad-

6) De Sisennæ ætate quæstionem instituit A. Weichert in commentatione de C. Licinio Calvo Poeta § 4. p. 99. ed. Lips., qui dum premit Velleii temporum notationem parum accuratam (in unum enim locum coniecit homines aliquantum disiunctos, ut oratores Africanum, Lælium et L. Crassum, M. Antonium), Ciceronis locum, quem posui, interpretando pervertit, in quo nihil putat de tempore dici, sed de Sisennæ oratoria facultate ita iudicari, ut medius ei inter Sulpicium et Hortensium assignetur locus. Vim facit verbis (*interiectus inter duas ætates*, tum *maiorem*, *minorem*); et præcesserat: *Inferioris* [quam Sulpicius ceterique] *ætatis erat proximus L. Sisenna;* ætate medius inter utrumque, facultate utroque inferior satis aperte dicitur; nec aliter Vossius intellexit. Ellendt Prolegg. ad Brut. p. CII, vulgarem rationem secutus, prætorem inter peregrinos a. 676 s. 78 Æmilio Lepido, Lutatio Catulo coss. facit; verum, qua id nititur, inscriptio a F. Ursino memorata admodum suspecta mihi est; (et utebatur falsis Ursinus; vid. Orell. Inscriptt. Latt. Vol. I. p. 66;) nam Ciceronis fragm. ex orat. I. pro Cornel. (p. 966. Græv. Vol. IV. p. 2. p. 450 Orell.), quod de historico intelligendum esse Asconius docet, prætorem urbanum fuisse videtur ostendere, ut qui Cn. Cornelii, civis, bonorum possessionem dederit P. Scipioni. Non videtur dubitandum, quin idem recte intelligatur apud Cic. Verr. II, 45. IV, 15.

7) Quoniam errores in hoc homine commissos notare incepi, addo O. M. Mülleri et Bæhrii (hist. lit. Lat. p. 278), Sallustium extremam vitæ partem *in consuetudine elegantis philosophi*, *Ateii Prætextati* transegisse, et Vossii et Bæhrii (p. 285), Asinium Pollionem breviario rerum Rom. ab Ateio instructum narrantium, ex male intellecto Suetonii loco, ubi apertum est, id ad Sallustium pertinere.

modum et cum reliqua scenæ historia coniuncta, tamen nulla est causa, cur ab Attio eum committi potuisse negemus, ab alio autem docto homine, qui in eiusmodi rebus quærendis et scribendis singulare studium posuisset, non longe ab eodem tempore commissum dicamus; neque enim tempus interiectum inter Attium, qui Ciceronis ætatem senex attigit, et alterum illum, qui aliquanto ante Ciceronis Brutum Varronisque librum de comoediis Plautinis editum scripsisse putabitur, tantam rei ignorationem adferre potuit. Rem conficit, quod non a solo Attio, sed ab alio scriptore eiusdem fere ætatis in ea re erratum ostendere possum. Sed notandus est antea alius Osanni error, qui ipse in hac de prima fabula apud Romanos acta quæstione non semel labitur. Alia post videbimus; nunc hoc. Quærit, quibus ludis illa fabula acta sit, rem vix quærendam; sed tamen Ateium, in tempore falsum, nescio cur ludorum nomen recte edidisse iudicat; actam igitur fabulam ludis Iuventatis, qui anniversarii fuerint. Verum nulli unquam ludi anniversarii Iuventatis fuerunt; alia sunt enim *sacra* Iuventatis, *quæ ex Ciceronis ad Att. I. ep. 18 huc transfert*, ludique Iuvenales a Nerone imperatore instituti; satisque aperte ille, quem Ateium pro Attio appellat, *votivos* ludos propter victoriam actos dixit, ut si in aliud tempus res reiiceretur, etiam ludi alii quærendi essent. Ne voti quidem, opinor, ulli antea Iuventati ludi, cui simul ex eodem illo voto ædes dedicata cultusque constitutus est. Testis est rei Livius hist. lib. XXXVI, 36 §. 5. 6. Sed a Livio ludi illi ex Salinatoris voto non, ut ab Attio, C. Cornelio, Q. Minucio coss. a. 557 s. 197 facti narrantur, sed P. Cornelio Scipione Nasica, M'. Acilio Glabrione coss. a. 563 s. 191. Eodem autem anno ludos ob dedicationem ædis Matris Magnæ Idææ factos refert, *quos*, inquit, *primos scenicos fuisse, Antias Valerius est auctor, Megalesia adpellatos*, quæ verba aliam sententiam non habent, quam hos ludos primos omnino scenicos fuisse, adpellatos autem Megalesia, ut maior etiam sex annis sit Valerii error, quam Attii; nec licet cum Dukero (ad Liv. XXXIV, 54, 3) eam tantum rem a Valerio tra-

ditam illis verbis putare, quam tribus annis ante Livius notat P. Africano II, T. Sempronio Longo coss. a 560 s. 194, Megalesia ludos scenicos tum primum ædiles fecisse, ut et Megalenses ludi antea fuerint, sed non scenici, et scenici, sed non in Megalesiis. Omnino ex eo, quod id, quod de uno quodam genere ludorum esset dicendum, ad ludos omnes translatum ab aliquo esset, ipsaque ludorum nomina (Megalesia, Romani) et genera (scenici &c.) inter se permutata, isque error negligentia ad plures manasset, confusio quædam in tota hac re talis effecta est, ut errorum seriem vix persequi possimus; ad nostram rem satis est, potuisse illud tam negligenter scribi ab Attio, etsi facile errorem vidisset, si attendisset. [8])

Negat deinde Osannus illo tempore eiusmodi opus ab eo homine confici potuisse; quod is sine causa, ut supra dixi, omnia poesis genera complexum statuit; deinde quod vastæ et latæ eruditionis opus appellat, recte facit, si, primum illis finibus argumenti positis, quid aut nos aut fortasse Alexandrinus aliquis criticus postularet, quærimus; didascalicon illorum scriptor quam late evagatus sit, quam operose in singula inquisiverit, nescimus;

---

8) Qui hæc paulo accuratius attigerunt, laudat Duker ad Liv. l. l. et ad XXXIV, 44, 5. Negligentia, non rei ignoratione lapsum esse Valerium, apparet ex eo, quod, ut ex Asconio ad Cic. Cornel. p. 100 H. 961 Græv. patet (coll. disput. nost. de Ascon. p. 72 not.), sedes ordinum in theatro secretas a 560 s. 194 narraverat. Ut tota res perspiciatur, componam, quæ tradita sunt, verique similem, si non veram, dissensus originem monstrabo. A. 550 s. 204 Cethego et Tuditano coss. primum Megalesia facta, accito ex Phrygia Matris Idææ cultu, sine scenico apparatu (Liv. XXIX, 14); fieri potest, ut aliquis, quod postea scenici erant, statim fuisse putarit; ut accidit Dacerio ad Festum v. *Salutaris*. Osanno nescio quid acciderit, qui Megalenses *iam antiquissimo regum tempore institutos* narrat (p. 58). Sed scenicos primi fecerunt ædiles curules anni 560 s. 194 P. Africano II, Ti. Sempronio Longo coss. (Liv. XXXIV, 54, 3). Hoc ita errore acceptum, ut primi omnino ludi scenici in eum annum coniicerentur. Sed eodem anno facta erat celebris sedium senatorum et plebis in theatro discretio. Ea a Valerio Antiate (vid. Ascon. l. nuper c.) et Livio (XXXIV, 44, 5 et 54, 4) recte in ludis Romanis facta tradi videtur, sed propter celebritatem Megalensium huius anni ad eos translata res est fortasse ab aliis, certe a Cicerone in orat. de harusp. resp. (in ea, quæ nunc exstat, c. 12) et Val. Max. II, 4, 3; fuerunt etiam, ut is, cuius nomen

nam quod *summæ pro illa ætate doctrinæ* librum fuisse dicit, et de chori negligentiore iam apud Euripidem usu *fusius* expositum fuisse, quam pro Attii ætatis eruditione, quam late fusa fuerit illa disputatio, non constat; doctrinæ laudem non detraho libris pæne ignotis, sed tamen ea ex eo non confirmatur, quod Cicero gravem errorem notat, Varro de Plauti comoedia dissentit, Gellius scriptorem frigidis argumentis usum iudicat; et sunt sane frigida. Græcarum quidem literarum ea cognitio, ut aliquid de tragicis dicere potuerit, non dubitandum est, quin in Attio fuerit, qui multas fabulas a Græcis ad Romanos transtulit. Ipsa est diligentius consideranda dubitatio, quod cum iis, quæ initio huius commentationis diximus, coniuncta est, cadatne genus totum scriptionis in Attium eamque ætatem. In quo cavendum est, ne, quod superius attigi, nihil interesse credamus inter tempora valde diversa, constituendumque accuratius, inter quos homines, qua literarum ætate Attius vixerit; nam si Livii Andronici aut Nævii aut Ennii etiam tale scriptum ferretur, iure dubitaretur; esset enim non minus fere mirum, quam quod vulgo de L. Cincio Alimento traditur, quem

---

apud Asconium illo loco excidit (vid. comm. de Ascon. l. c.), qui ludos votivos ipsorum consulum commemorarent. Id alii consulum auctoritate institutum narrabant, ut Cicero in orat. de harusp. resp. et alii apud Liv. XXXIV, 54, 8; verius, ut videtur, alii censorum Sex. Ælii Pæti et *C. Cornelii Cethegi* (Liv. XXXIV, 44 et Valerius Antias). Iam qui hoc anno primos ludos scenicos actos errore, ut dixi, credebant, coniungebant cum Cethegi nomine. Hinc factum, ut in ipsius C. Cornelii Cethegi et Q. Minucii Rufi consulatum a. 557 s. 197 transferretur scenæ origo, ut ab Attio factum videmus, quum præsertim eo anno ludi Romani *magnificentius*, *quam alias*, *facti et lætius spectati totique ter instaurati* essent (Liv. XXXIII, 25). Denique a. 563 s. 191 quum templum Matris Idææ dedicaretur, magnificentius sine dubio eius ludi facti; itaque fuerunt, qui hoc demum anno scenicam actionem additam traderent, deinde eo, quo ostendi, errore, omnino hoc anno primos ludos scenicos actos, ut Antias (Liv. XXXVI, 36). Sed eodem anno Iuventatis ludi facti; itaque ad hos idem translatum; hoc errore cum altero, quem exposui paulo ante, coniuncto oritur tota Attii ratio. Non dico hunc errorum ordinem certum esse, quum ne Livium quidem singula sine confusione tradidisse præstare possim; sed patet causa errandi. Recentiorum perturbationes huius rei omitto. Osannus, quum tamen data opera dissensum illum Attii et Ciceronis tractaret, totum hoc de ludis ignoravisse videtur; Dukerum miror Ciceroniani loci rationem non habuisse.

eo tempore, quo primus annales rerum Romanarum Latinos Fabius edidit scribendæque historiæ tenue initium factum est, de verbis priscis, de fastis, de re militari, de consulum potestate similiaque scripsisse narrant; qui error olim a Longolio animadversus est, nuper a Zumptio (in Iahrbüch. f. wissensch. Critik. 1829. II. N. 12.) sublatus. Verum Attius, inter quem et superiores illos Pacuvius, dimidio seculo maior, interiectus erat, vixit cum C. Lucilio, qui etsi natu minor fuit, tamen ante Attium est mortuus; grandior eius ætas in id tempus incidit, quo grammaticorum studia Romæ fervebant (vid. Sueton. de illust. gramm. c. 3.), habuitque pæne æqualem, paulo ætate inferiorem, L. Ælium Stilonem Præconinum, huius studii pæne principem inter Romanos, Varronis magistrum, qui a. 654 s. 100 Metellum Numidicum in exsilium secutus est, quemque Cicero, qui cum Attio exactæ ætatis sene collocutus est, adolescens seniorem audivit (Brut. 56, 207). Sævius quoque Nicanor (Sueton. de ill. gramm. 5) et Aurelius Opilius, qui a. 662 s. 92 P. Rutilium Rufum in Asiam est secutus, quum Romæ philosophiam, deinde rhetoricam, ad extremum grammaticam docuisset (Suet. l. c. 6), Attio senescente floruerunt. Atque hoc tempore quanto opere huiusmodi studia apud omnes viguerint, patet vel ex Lucilii exemplo, qui libro nono satirarum orthographica ita tractavit, ut de singulis literis præcepta deinceps poneret, et in his rebus auctor a posterioribus citatus est (vid. fragm., maxime Quint. 1, 6, 8. 1, 7, 15. 1, 7, 19. Vel. Long. de orthogr. p. 2214 et 2220 P., Scaur. de orthogr. p. 2255). Erant docti homines et literis instructi, carminum existimatores, ut Persius ille, cuius Lucilius se iudicium reformidare significabat. Exercebatur ab ipso Lucilio versibus critica quædam poematum censura (Gell. XVII, 21 *clariorque tunc in poematis eorum obtrectandis Lucilius fuit;* coll. Horat. sat. I, 10, 53 sqq.) [9]) Patet iam, notabile videri in Attio illud scribendi genus, non mira-

---

9) Perverse volgo extremus versus ita interpungitur et explicatur, quasi Lucilius, quum de se loqueretur, aliis omnibus a se reprensis se præferre solitus sit. Nihil magis ab Ho-

bile; idque magis etiam apparebit, si addidero, circa illud ipsum tempus similiter de poesis historia, sed versibus, alium poetam scripsisse, minus nunc notum. Is Porcius est Licinius, cuius de initiis poesis Romanæ versus duos trochaicos tetrametros catalecticos Gellius citat lib. XVII, 21, qui ex eodem opere sumpti esse videntur, ex quo versus complures eiusdem generis de P. Terentio poeta afferuntur in Suetonii vita Terentii. Is Licinius, quem Bæhrius, alios, ut solet, incaute secutus (p. 241), eundem fortasse esse putat ac Porcium *Licinum*, cons. a. 570 s. 184 (quo anno Plautus mortuus est), a Gellio, qui eius epigramma lib. XIX, 9 affert, Q. Lutatio Catulo (cos. 652 s. 102) præponitur. Scripsisse illa de Terentio aliquanto post eius mortem, patet ex eo modo, quo Africanum, Lælium, Furium memorat *(Tres per id tempus qui agitabant nobiles facillume)*.[10] Libri nomen ignoratur; nam quod Weichert *de poetis* appellatum scribit, testem non habet; videtur de similis argumenti libro Vulcatii Sedigiti cogitasse, hominis, ut Plinius appellat (Hist. Nat. XI, 99), illustris in poetica; is enim ita inscribebatur.[11])

---

ratii consilio alienum, quam stultissimæ huius arrogantiæ criminatio; utitur enim hac ratione, ut libertatem illam vel in optimo poemate partes quasdam reprehendendi iam ipsum Lucilium secutum ostendat eiusque, quem ipse reprehendisset, exemplo se tueatur. Itaque necessario hoc dicit: nec tamen Lucilius ita loquitur, quasi illis maior sit; nec ego tam sum arrogans, ut, quod inculta et negligentiora quædam in Lucilii satiris dico, me illi præferam. Nec aliter verba intelligi grammatica ratio sinit; ut enim demus, in duas sententias versum distrahi et suppleri posse *loquitur*, certe omitti non poterat præpositio ante vocem *maiore*. Verum viderunt et olim alii et Wielandus.

10) Weichert (de Licinio Calvo p. 138) iuniorem Terentii æqualem fuisse suspicatur. Non est huius loci quærere, sitne hic intelligendus apud Cic. de Fin. 1, 3, quod probabile sane est; e Plinii libro citatur a Charisio I. p. 103, idemque videtur esse Porcius a Varrone citatus de L. L. VI. p. 100 B. (VII. p. 380 Sp.)

11) Profert aliquot Vulcatii versus Gellius XV, 24, alios Suetonius in vita Terentii. Sed quando vixerit, incertum est; quamquam ne eum quidem longe ab hac Attii ætate remotum fuisse putarim; Suetonius iudicia de Terentio hoc ordine ponit, Afranii, Vulcatii, Ciceronis, C. Cæsaris.

Demonstratum est, nihil esse, cur propter ætatis illius literarum condicionem de Attii eruditionis studiis librisque eo pertinentibus dubitetur; obscurata autem hæc laus, quæ quanta fuerit, non constat, non est nisi ab ipso Osanno. Iam ne illud quidem mirum est, didascalicon scriptorem inter eos memorari, quorum de veris et subdititiis Plautinis fabulis exstarent iudicia; nec, qui apud Gellium ei adiunguntur, multum ab eius tempore afuisse videntur. [12]) Atque ad eorum ætatem propius accedet illud Attii opus, si, ut mihi quidem probabile esse videtur, a seniore post fabulas scriptum statuimus. De quo opere præter ea, quæ exposita sunt, nihil habeo, quod dicam. Illud ex iis, quæ Gellius III, 11 citat, apparet, frigidis argutiis grammaticorum, quas quis a poeta de poetæ opere scribente vix exspectaret, non caruisse; ex quibus tamen minus de ipso Attii ingenio poetico coniecturam faciemus, si meminerimus, in erudita illa quæstione eum sine dubio, suo sensu excluso, ad illorum Græculorum rationem se composuisse, qui carmina vetusta tanquam formulas rabulæ alicuius auxio artificio compositas tractare solerent. [13]) Post *Attium similia*, sed alio *modo* et, ut videtur, tantum Latina, Varro exposuit libris de poetis, de scenicis originibus, de actionibus scenicis, quæstionum Plautinarum.

Pragmaticon libri Attii, ut omnia, quæ in hoc genere scripsit, comprehendam, quales fuerint, constitui nequit, nisi quod, ut iam supra dixi, eatenus simulitudinem aliquam argumenti cum didascalicis habuisse patet,

---

12) De Ælio Stilone dictum supra et proxime de Sedigito; Claudius, Aurelius, Manilius a Varrone citantur tanquam priores; Claudius nescio an sit Servius Clodius, Ælii gener (vid. Sueton. de illust. gramm. 2. 3); Aurelius est Opilius, quem supra attigi, qui a Symmacho Epp. 1, 14 Rutilii magister dicitur.

13) Antequam a didascalicis discedo, addendum aliquid de anno illo videtur, in quo Attius erravit. Osannus enim, postquam disputatione non necessaria Attii rationem, quam supra ostendi tantum negligentiæ deberi, refellit, quod ita factum erat a Cicerone, accedente Varronis auctoritate et omnium ceterarum rerum ordine, ut novis argumentis opus non esset, saltem non iis, quæ ex ipsius Ciceronis testimoniis in Catone ducerentur, ad extremum quærere instituit, fabula, quam actam Claudio et Sempronio

ut in iis de scena et rebus scenicis scriptum fuerit. Versibus compositos fuisse, cuius formæ in simili argumento exempla iam vidimus, ostendit fragmentum apud Non. p. 150, quod duobus versibus tetrametris trochaicis catalecticis constat:

Et eo plectuntur poetæ, quam suo vitio, sæpius,
Ductabilitate nimia vestra aut perperitudine;

(nam *suo* pro una syllaba est; tertia vocis *ductabilitate* syllaba ictu producitur;) nec obscura sunt eius metri vestigia in altero fragmento, quod eodem loco affertur (libri numerus nec in hoc nec in priore notatur):

Describere in theatro perperos
Popularis.

Nam quod ex primo libro citatur p. 156, corruptum est, ita tamen, ut extrema facile emendentur, pro *hominis*, quod vulgo legitur, substituto *nominis:*

Et cuncta fieri cetera
Imbecilla † non quod ponderitatem gravitatemque nominis.

Fortasse legendum est: *Imbecilla ob ponderitatem.* (In margine exempl. bibl. univ. pro *quod* adscriptum est *ob.*) Apud Gellium (XX, 3) *sicinnistas* (quorum erat genus quoddam saltationis scenicæ) Attius commemorasse narratur dixisseque appellatos

nebuloso nomine.

---

coss. iam constat, annone 514 an 513 acta sit, eoque deducitur, ut, quoniam Ennius natus fuerit a. 514 Mamilio et Valerio coss., is autem natus tradatur anno post primam fabulam, a. 513 actam statuat, numerumque in Bruto Ciceronis et alium in Catone mutet; eique, quæ mihi causa monendi fuit, assentiuntur Lange Vind. Trag. Rom. p. 4 not. 5 et Weichert de Lævio p. 48. Ignoravit igitur, qui de chronologia disputare voluit, nihil inter hæc interesse; ex Varroniana ratione, quam Atticus et Cicero sequebantur, a. 514 illos consules fuisse, ex illa, ad quam Wetzelius Ennii annos et alios numeravit, a. 513, quumque de consulibus constet, non quæri de annorum discrimine! Commentarii, quorum testimonio Cicero utitur, vix, ut Osannus putat, pontificii fuerunt, quos tam indefinite *(ex antiquis comm.)* significare non solet, sed potius magistratuum, qui ludos edebant. Ex huiusmodi commentariis ductas opinor didascalias Terentianas.

De Parergis multo minus constat, cuius unum fragmentum corruptissimum superest. (Non. p. 61.) Quo iure Harduinus (in ind. auct. a Plinio laudat.) ad L. Attium poetam retulerit, quod legitur in Plinii ind. auct. lib. XVIII: *Accio, qui Praxidica* et in ipso libro XVIII, 55: *Adiecit iis Accius in Praxidico, ut sereretur, cum Luna esset in Ariete, Geminis, Leone, Libra, Aquario,* et hoc opus idem esse ac pragmatica dixerit, nescio.

Illud extremum sit, ne *Annales* quidem L. Attii, quorum fragmenta post Stephanum indicavit I. G. Vossius (de hist. Lat. I. c. 7 p. 10. Oper. Vol. IV.), ab hoc erudito ac pæne grammatico genere abhorruisse videri, eamque fortasse causam esse, cur tam raro a Grammaticis citentur; quod unum est fragmentum plurium versuum, in eo Saturnaliorum Romanorum origo a Græcorum die festo derivatur. Apud Festum, qui s. v. *Metelli* horum annalium librum XXVII laudat, error sine dubio permagnus est in numero.

Hæc scripsimus, ut homines et literarum studiosos et patriæ amantes invitaremus ad festum conventum nobiscum obeundum, quem academia nostra die natali *FREDERICI SEXTI*, literarum studiorumque liberalissimi fautoris, patriæ parentis, salutis publicæ inter multiplices aliorum imperiorum turbas et pericula tutoris, feliciter redeunte aget. Convenient, qui his sollemnibus interesse volent, die V. mensis Februarii hora XII in auditorio domus regiæ. Ibi *IANUS WILKEN HORNEMANN,* universitatis rector, publica oratione, quam iustam sibi de tali rege gratulandi causam academia nostra habeat, ostendet, memoratis tum ceteris, quæ ab eo ad omnia literarum genera, tum præcipue, quæ ad naturæ perscrutandæ studia profecta sunt, beneficiis. Idem more solito eventum certaminis literarii civium Academicorum anni superioris exponet, iudicia censorum præleget, victoresque renunciabit. Proximi certaminis materiam præbebunt themata

infra scripta, in quibus qui vires exercere volent, commentationes intra Calendas Decembres huius anni universitatis rectori tradent; ad quæstionem tamen ex historia naturali sumptam tractandam conceditur biennium, ut ad Cal. Decembres a. MDCCCXXXII commentatio censoribus offerenda sit. De condicione quæstionum ex philologia orientali et historia naturali superiore anno propositarum cives illo tempore certiores facti sunt.

IN THEOLOGIA.

Exposita biblica iustificationis notione, ostendatur, quibus erroribus dogmaticis hæc doctrina obscurata fuerit, quibusque abusibus ecclesiasticis depravata, ac quomodo ad veritatem rectumque usum sit revocanda.

IN IURISPRUDENTIA.

Exponantur et solvantur quæstiones iuris, quas præbet materia de coniugum divortio nec non de separatione quoad thorum et mensam, ratione cum bonorum ad ipsos pertinentium, tum iurium atque obligationum erga liberos, et quoad statum uxoris civilem. In hisce quæstionibus enucleandis præcepta iuris universalis, Romani, patrii legumque Europæ celeberrimarum explicentur et inter se comparentur.

IN MEDICINA.

Explicare effectum balnei vaporosi, quod Russicum dicitur, in functiones corporis organicas sub varia eius temperatura, eosque exponere morbos, in quibus utilitatem eius experientia probavit.

IN PHILOSOPHIA.

Enucleata notione philosophiæ practicæ describantur eius fines, ambitus et partes essentiales.

IN MATHESI.

Diversas rationes curvarum in ordines distribuendarum examini subiicere.

IN HISTORIA.

Indagetur, quænam in scriptis, monumentis et traditionibus occurrant vestigia, unde colligi possit, Americam mediam et meridionalem iam ante, quam sub finem seculi XVti detecta fuit, populis cæterarum orbis partium cognitam vel aditam et ex parte occupatam fuisse, quidque in ea re probabilius sit, singulis sub examen vocatis, ostendatur.

IN PHILOLOGIA.

Investigetur, Plautus quousque Græcos comicos secutus sit, et quo modo quaque libertate in hac imitatione versatus sit.

IN ÆSTHETICIS.

At undersöge, om og hvorvidt der er en grundvæsentlig Forskjel imellem classisk og romantisk Poesie.

IN HISTORIA NATURALI.

Desideratur Flora medica Daniæ, continens descriptiones omnium plantarum in Dania crescentium, quæ hodie in arte medica in usu sunt, comparatis simul earum et plantarum exoticarum analogarum viribus.

IN PHYSICA EXPERIMENTALI.

Observationes et sententias physicorum de electricitate atmosphærica, quæ ope inventorum nostri ævi multis modis corrigi et explicari possunt, novo subiicere examini; in quo persequendo minime negligendi sunt effectus, quos in se invicem exercent terra eiusque atmosphæra.

4

Rogatos officiose et observanter volumus, qui rebus nostris academicis favent, ut frequentes coetum nostrum ornare velint.

SUB UNIVERSITATIS SIGILLO.